

KIR. KÖZJEGYZŐK KÖZLÖNYE

Folyóirat a perenkivüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára.

ELŐFIZETÉSI ÁR:	Felelős szerkesztő:	Szerkesztőség és kiadó- = hivatal =
Egész évre . . . 12 kor.	Dr. HOLITSCHER SZIGFRID	Budapest, VI, Andrásy-út 1.
Félévre . . . 7 „	budapesti kir. közjegyző.	

Tartalom. A magyar közjegyzői intézmény története. — A porosz ügyvédközjegyzőség. — Felsőbirósági határozatok. — Közlemények.

A magyar közjegyzői intézmény

(1874:XXXV. és 1886:VII. törvénycikkek)

története.

Irta: Rupp Zsigmond, budapesti kir. közjegyző.

(Folytatás.)

Ami pedig a *Pauler-féle kormányjavaslatnak* a közjegyzői kényszer kérdésében elfoglalt álláspontját illeti, ez a *Bittó-féle javaslat* fent közölt 26. §-ában indítványozott *kényszert telekkönyvi ügyekben teljesen elejtette*, azonban *nem telekkönyvi ügyekben lényegtelen változásokkal elfogadta*.

Nagyon keveset mondanak pedig a kormánynak e részben hangoztatott hézagok indokai — úgy, hogy ezeket csak röviden közöljük.

A kormány ugyanis, bár elismeri, hogy a kényszer mellett a jogbiztonság szempontjából bizonyos határig állást foglalni nemcsak elvi, hanem főleg hazai viszonyainknál fogva gyakorlati tekintetektől is szükséges, — csak hogy amidőn szerinte „a köz-

Lapszám

Illetéke hadseregszállításoknak	28
Illeték külföldi hagyaték után	152
Időszámítás, új	151
Közjegyzői kamarák	21 57 97 185
Közjegyzőség rendszeresítése	57 185
Közjegyző elleni kártérítési kereset	187
Közjegyzőhelyettes közhivatalnoki jellege	224
Költözködési határidők Budapesten	148
Kikötése bíróságnak	188
Kényszeregyezségi eljárás	192
Lakbérrendelet	248
Meghatalmazott utján való gyakorlása gyámságnak	254
Moratorium és vagyonközösség megszüntetése	222
„ Erdélyben	221
„ jelenlegi állása	220
„ és prolongatiós váltó	189
Moratorium, osztrák	58
Névvalódiság	107
Óvásfelvétel a per folyamán	148
Óvási határidő meghosszabbítása	58 106 147 186 248
Országos egyesület	21 100 217
Okiratmegsemmisítés	62
Örökösödési eljárás	25 104
Polgári törvénykönyv	23
Pecsétnyomók és bélyegzők, hivatalosak	153
Statisztika	21
Személyi hírek	28 74 107 154 193 224 255
Tanúsítvány, közjegyzői és tanuzás	78 102
Törvénytelen gyermekek elismerése	219
Új könyvek	64 255
Vitás elvi kérdés	58 102
Végrehajtási jogsegély	185
Végrendelet, kiváltságos	190

jegyzőség hatásköre a polgári ügyeknek s a magánforgalomnak keretén belül mozog, ahol a szabadság az éltető elem (!) — akkor a kényszer csakis a legnagyobb óvatossággal alkalmazható.“

„Igaz ugyan, hogy a tudatlan felek az életben ügyleteik kötésénél különféle veszedelmeknek vannak kitéve, de védelmükre *eleget tesz* az állam, ha hites közegeket állít fel, akikhez ügyeikben fordulhatnak, — tehát szükségtelen, hogy ezen kötelességszerű védelmük általános gyámkodássá tétessék.“

E kijelentéshez a kormány egy praktikus érvet is fűz, amidőn arra utal, hogy „hisz a közjegyzők a vidéken nem fognak nagyon sűrűn alkalmaztatni, mert a legtöbb járásbírósi területen csak egy közjegyző lesz, a közjegyzők felkeresése tehát vidéken csak roppant idő- és költségbeli veszteséget róna a felekre, sőt az ügyletek kötését bizonyos évszakokban, a közlekedés nehézsége miatt, teljesen *fennakasztaná*.“

Beérhetőnek tekinti tehát a kormány: „ha ez idő szerint a *közjegyzői okiratot teljes hitelességgel és végrehajthatósággal* felruhazza.“ Azután még azzal is kívánja a kényszer barátait czáfolni, hogy: „*az ügyletnek kötésénél a homályosság és félreértések ellen, melyek a perek alapját képezik, a közjegyző közbenjárása sem nyújthat teljes biztosítékot, mert a szerződés pontjainak megállapítása a felek, és nem a közjegyző feladata*“ * (?!)

A kormány azután még attól is fél, hogy a „tudatlanabb osztályokat“ illetőleg, amelyeknek kedvéért a „kényszer behozatnék“, attól lehet tartani, hogy „a kényszerhez hozzászokni nem tudván és a magánszerződések érvénytelenségét tapasztalván, azon túl egyáltalán minden szerződési formát mellőznék, ami a telekkönyvi állapot zavarát csak növelné!“

* Na lám — eddig azt képzeltük, hogy bár a jogügylet tárgyának és feltételeinek megállapítása a feleknek souverain jogkörébe tartoznék is, mégis csak az képezi a közjegyző közbenjárásának főczélját, hogy a feleknek érdekei felett őrkdjék, nehogy megállapodásaik az anyagi vagy alaki törvénybe ütközzenek! Ime, mi közjegyzők legjobban tudjuk, mily háladatos feladat vár ránk, amidőn tapasztaljuk, hogy a laikus félnek — legyen ez különben még oly intelligens — rendszerint nincs helyes fogalma az ő esetében alkalmazandó, néha rendkívüli fontos jog mikénti biztosítása- és érvényesítéséről. Hát még a kevésbé intelligens falusi ember? Hisz épen ez szokott néha olcsó prédája lenni az intelligens, — de esetleg rosszhiszemű ellenfélnek — különösen a *zugirásznak!* De még rosszhiszemű czélzat kizárása esetében is: alig fordul elő jogügylet, amelyben egyik vagy másik —

A miniszter hangoztatja azután, hogy a gyakorlati élet útmutatását követve, a kényszer csak oly viszonyok közt alkalmazná, ahol a *közhitel* vagy az „állam védelmére szoruló egyének érdekében üdvösnek mutatkozik“ — és áttér azután arra a „köztudomású dolgokra, hogy jóhiszemű hitelező kijátszása végett hamis keletű és színleges vagyonátruházási szerződések“ is felszínre kerülhetnek, — ezeket kell meggátolni és az állam védelmére szorult egyéneket a rászedés ellen biztosítani!

Ez tehát az egész, amit a minister a javaslat indoklása szerint: a „jogviszonyoknak megszilárdítása érdekében“ nyújtani kíván! Erre még visszatérünk!

Ami pedig az *igazságügyminiszternek a kényszer kérdésében magában a képviselőházban* elfoglalt álláspontját illeti, azt már a képviselőházban az 1874. évi április 21-én lefolyt *általános* tárgyalás ismertetésének alkalmával közöltük. Közöltük különösen az abbeli botlását is, mely szerint a telekkönyvi kényszer kérdésében elfoglalt álláspontját egyebek közt a Lajtántúliaknak általa tévesen felfogott, de — sajnos — szerintünk a képviselőházat is tévútra vezető álláspontjukra utalt.

És most áttérünk a törvényjavaslatnak a képviselőházban 1874. április 1-én a kényszer kérdésében lefolyt *részletes tárgyalásra*.

Első szónoknak *Kondorossy György* szólalt fel. Szerinte, ha már a harmadik személynek érdekeit a hitvestársak között kötött színleges magánokiratokkal szemben meg kell védeni, akkor annál, a mit a kormány javasolt, egy lépéssel tovább kell menni, vagyis *a kényszerrel oly személyek ügyleteire is ki kell terjeszteni, kik a hitvesekhez a rokonsági vagy sógorsági kötelékben nagyon közel állanak*.

néha még legintelligensebb fél is — útbaigazító kitanításra nem szorulna Igy rendszerint: *házassági ügyekben*, a hozomány, a kelengye, a hitbér, a közszerzemény — vagy *végrendelkezések esetében*: a hitbizományi helyettesítés, a kötelelész, a hitvestársi örökségnek stb. jogi természetéről és szabályairól nincs tájékozva, — továbbá *telekkönyvi ügyekben*: a nyilvánossági elv, — a telekkönyvi jog alaki kellékéről stb. stb. Na már pedig bajos volna az illető jogügylet körül alkalmazandó anyagi jogelvek és alaki szabályoknak is megfelelő ismeretét laikus fél részéről feltételezni, tehát „a szerződés pontjainak“ helyes „megállapítását“ reá bízni.

Indítványozza tehát, különösen az 54. § következő kiegészítését, úgymint:

„A házastársak, vagy egyfelől az egyik házastárs, s másfelől a másik házastárs, föl- és lemenő ágbeli rokonai és testvérei közt, vagy általában testvérek, föl- és lemenő ágbeli rokonok; vagy egyfelől ezek házastársai közt kötött adásvevési-, csere-, életjáradéki, kölcsön- és általában mindazon szerződések, melyekben az egyik házastárs a másik irában kötelezettséget vállal, valamint a házastársak közt kötött ajándékozási szerződések, ha az ajándékozott tárgy át nem adott; végre a hozomány átvételéről akár a házastárs, akár más részére tett elismerések harmadik személy irányában csak úgy érvényesíthetők, ha azok közjegyzői okiratba foglaltnak.“

Ezt a pótlást egyebek közt azért is ajánlja, mert szerinte arra korábbi törvényeinkben kétségbevonhatlan analogiát találunk, így különösen a csődeljárásról szóló 1840. évi XXII. t.-cz. 32. §-ában.

A c) pontra vonatkozólag pedig a vakok és olvasni nem tudó némák csak azon ügyleteinek érvényességéhez kívánja a közjegyzői okirat alkalmazását, amelyek gondnoksági közbenjárás nélkül kötnek.

Bésán Mihály szerint az előtte szólónak indítványai oly fontosak, hogy azokat tárgyalás végett a központi bizottsághoz tartja visszautasítandóknak. Ezen indítványt a ház el is fogadta.

Hedry Ernő, mint a II. osztály előadója, bemutatja ennek abbeli különös javaslatát, mely szerint „ingatlan javak átruházása, vagy korlátozása körüli jogügyletek dolgában a közjegyzői kényszer állapíttassék meg.“ Szerinte kényszerszabály ez ugyan, csak hogy a kényszer a szabad akaratnyilvánítást oly formák közé szorítja, amelyek által épen ennek sikere biztosíttatik.

Azon kifogással szemben pedig, hogy a kényszerrel várni kell, míg kellő számú közjegyző lesz kinevezhető, mert ezek egyelőre nem fognak elegendő keresetet találni, — azt hiszi, hogy a közjegyzőknék bármily nagy száma is állapíttatnék meg, mindig jelentkezni fognának a közjegyzői pályára derék és képzett elemek, míg ellenkezőleg, ha megfelelő hatáskör a közjegyzők számára nem nyújtatik, akkor fognak ugyan „rossz ügyvédek, kicsapott bírák pályázni, de nem tudományosan és erkölcsileg minősített

jogászok“, Nem szabad az ügyvédi proletariátust még a közjegyzői proletariátussal is szaporítani!

A közönség megterhelhetésének szempontja pedig a kényszer kérdésében szóba sem jöhet, mert a közjegyzői díjak csekélyebbek lesznek, mint a zugírások díjai, amelyeket azok rossz okiratok szerkesztéseért szednek, és azonkívül a perek száma is apadni fog, úgy hogy így a nép megterhelhetése is csekélyebb lesz.

Ép azért szerinte Csemeghy Károly az általános vita alkalmával circulus vitiosusba került, amidőn kijelentette, hogy kezdetben az intézményt szűkebb körben akarja létesíteni és hatáskörét csak akkor tágítani, ha látható lesz, hogy a közjegyzők a bizalmat megérdemlik. Szóló azután hosszabb polemikába bocsátkozik a kényszer ellenzői által felhozott érvekkel szemben. Mellőzhetjük!

Kármán Lajos rövid indokolás előrebocsátása után a következő indítványt jelenti be:

„Tekintve, hogy telekkönyvi ügyekben a nép érdekei közvetlenül a legnagyobb mértékben érintetnek a telekkönyvi hatóságok távolsága által;

tekintve, hogy ezen távolság terhei és költségei lényeges befolyással voltak arra, mikép a nép alsóbb osztályai a telekkönyvek törvényrendelettel használatát elhanyagolták;

tekintve, hogy a bírósági rendszer, mint a szervezéskor kiállításba helyezett, közelebb revisio alá fog vétetni, s mind a járásbírók, mind a törvényszékek száma és elhelyezése újra rendeztetni;

tekintve, hogy ekkor a járásbírók telekkönyvi hatósága iránt is határozatni fog:

utasíttatik az igazságügyminister, hogy az alsóbírók újabb szervezésével egyidejűleg a telekkönyvi átruházásokra vonatkozó jegyzőségi kényszer tárgyában indokolt javaslatot terjesszen elő.“

Steiger Gyula Kármán Lajos indítványát nem fogadja el, — ő a kényszert minden telekkönyvi jogot tárgyozó ügyletre kimondatni kéri.

Várady Gábor polemizálván Hedryvel, — a kényszer ellen foglal állást.

Schmausz Endre szintén ellenzi a kényszert, variálja az ellene már nagyon is kimerített érveket. De új ellenérvet is vet latba, amidőn a községi jegyzők mellett lándzsát tör, mondván: „a köz-

ségek élén megvizsgált jegyzők állanak, kiknek vizsgájuk ugyancsak a telekkönyvi rendeletre s a vele kapcsolatos szerződésekre is ki van terjesztve, — kik azonkívül az átruházások evidentiáját hivatalos kötelességből vezetik, — és kérdi, vajjon ezek ne legyenek képesek adásvételi szerződések szerkesztése körül eljárni? Ezt nem lehet feltételezni.“ (!)

Bonts Döme a kényszernek barátja. Érveit ismerjük.

(Folyt. köv.)

A porosz ügyvédközjegyzőség.

Irta: Dr. Veszely János, szakolczai kir. közjegyző.

Nálunk a porosz közjegyzőségről sokan beszélnek, de kevesen ismerik és ügyvédeink gyakran csak puszta logique passionééből, a porosz közjegyzőséggel érvelnek az ügyvédközjegyzőség mellett, sőt nálunk annak analogiájára még olyanok is reformot sürgetnek, akiknek egyébként a porosz közjegyzőségről papiros fogalmuk sincsen, ennél fogva úgy véljük, hogy hasznos és actualis dolgot művelünk, midőn Weissler Adolf, hallei ügyvédközjegyző „Zur Geschichte des Preussischen Notariats“ című munkájának megjelenésével, nemcsak kimerítően ismertetjük ezen ügyes és tárgyilagos jogtörténeti tanulmányt, hanem egyszersmind bonczkés alá vesszük magát az intézményt is. Weissler a történetíró alaposágával és hűvös higgadtságával vázolja a porosz közjegyzőség kialakulását és viszontagságos történetét, s az ő megbízható vezetése alatt, tudományosan nyomozhatjuk ezen intézmény fejlődését, a lombard és frank királyok kabinet-titkáraitól, notariitól föl egészen az 1899-iki porosz újjászervezésig, végig tekinthetünk az ars dictandi tanulságos multján s tisztán láthatjuk, miként tökéletesedik ez a reformatio után a világi jogban, miként képződik a reformatio előtt a canonjogban, míg végül gyökere a szász- és svábtükörben és a monda homályában vész el.

S tisztán látva az intézmény minden oldalát, be kell vallanunk, hogy az egészen más alakban, más rendeltetéssel és más hatásokkal jelenik meg előttünk, mint aminőben az ügyvédközjegyzőség magyar hivei feltüntették, sőt annyira tisztán látjuk, hogy kénytelenek vagyunk temperamentumos reformereink porosz

ismereteit és e kérdésben tanúsított maguktartását Bacon szavaival jellemezni, hogy t. i. ha az ember keveset olvas, sok ravaszságra van szüksége, úgy látszassék, hogy miszerint tudja azt, amit nem tud.

Azonban a priori óvnunk kell olvasóinkat attól a gyarló hajlamtól, mely a tekintély indokolatlan követésére készlet. Vannak nagy és magas culturájú nemzetek, melyeket tisztelünk és utánozni szeretünk és mégis ezen nemzeteknek egyes jogintézményei és szervei határozottan a történeti hátramaradottság korcs és fejletlen állapotában maradnak, vagy pedig fejlődésük egyes irányokban aránytalanul lassú. Ezért a legsúlyosabb hiba volna, ha ilyen nagy nemzetektől, ilyen gyarló hajlam hatása alatt, indok és ok nélkül, pusztán csak azért recipiálnánk bármely jogintézményt, mivel az egy nagy és nekünk rokonszenves nemzet intézménye. A kiábrándulás, de a károsodás is aligha maradhatna el, mert semmiféle sophismus és semmiféle rhetorica nem képes egy teljesen elavult intézményt életképessé tenni. A hívő elfogadhat valamely intézményt pusztán csak azon okból, mert azt Rómában a szentszék szervezte, vagy lelkébe plántálhat valamely tantételt, pusztán csak azon okból, mert az Aquinói Szt. Tamás hittanában olvasható, de a törvényhozó és jogász ilyen módszert és eljárást nem igen követhet anélkül, hogy ne vétene hazája és tudománya ellen. Számtalan példával illusztrálhatnók e megjegyzést, de csak kettőre hivatkozunk. Az egyik példa nagy nemzetnek korcs intézményét, a másik jelentéktelen nemzetnek modern jogelvét mutatja be. Az angol-szász fajnál a közjegyzői intézmény korcs intézmény. Az angol közjegyző minősítése: öt évi gyakorlatban nyilvánul. Egyetemi, akadémiai vagy jogi képzettség felesleges. Ügykörébe: csak óvások, nyilatkozatok (affidavits) felvéte és névalíráások hitelesítése van utalva. Az Egyesült-Államokban: sem elméleti, sem gyakorlati képzettség nem kell. Minden elcsapott agens közjegyzői jogosítványt nyerhet.

És vegyünk más példát. A görög perjog már régen elejtette azon korlátozást, melyet a mi új Pp.-unk a 315. § 3. bek.-ben csak most ejt el. Görögországban régi perjogi rendelkezés az, hogy a külföldi közokiratok — a viszonyosságra való tekintet nélkül — a belföldiekkel egyenlő bizonyító erővel bírnak. Sőt a görög perjog még tovább ment, amennyiben a görög polg. perrendt. 858. §-ban ezen perjogi álláspontot következetesen a külföldi közokiratok, ítéletek végrehajthatóságánál is érvényre emelte, ami-

dön ezeket — a viszonyosságra való tekintet nélkül — végrehajthatóknak nyilvánította, s így a görög perjogban ismeretlen az a követelmény, amelyet a mi új Pp.-unk a 414. § 6. pontjában támaszt, amikor kimondja, hogy a külföldi bíróság ítéletét nem lehet érvényesnek elfogadni, ha azzal az állammal, amelynek bírósága az ítéletet hozta, e részben a viszonyosság nincs megállapítva, ...“ hasonlóan az 1881 : LX. t.-cz. 3. §-a.

Ennélfogva mielőtt valamely intézmény vagy jogelv mellett foglalnánk állást, mindenekelőtt szabaduljunk minden káros szellemi hajlam, rokonszenv, vagy kari érdek befolyásától, úgyszintén szabaduljunk az időleges fellobbanások, a muló áramlatok és a szónoki sikerek hatásaitól, melyek csak hátrányosak lehetnek az értelem szabad és független működésére nézve, másodszor ismerjük meg azon intézményt alaposan és kimerítően, ismerjük meg annak történeti hátterét, mely fejlesztette, a talajt, mely táplálta, a szükségletet, melyet kielégít. Goethe mondja, ha ismerni akarod a költőt, menj hazájába. Így van ez a jogi intézményekkel is, ha ismerni akarjuk, ismerjük meg múltjukat, életviszonyaikat, körülményeiket és gyakorlati hatásaikat, mert ezek nélkül nehezen tudjuk megérteni és megítélni.

A ki nem ismeri a Horvát-Szlavonországgal való kapcsolatunkat és nem ismeri e kapcsolat történeti hátterét és a körülményeket, állami érdekeket, melyek azt létrehozták, fentartják és szabályozzák, az nehezen fogja megérteni, ha olvassa, hogy Magyarország büntetőjogi szempontból — miként Doleschall mondja* — az egységes állampolgárság daczára „két különböző jogterületre van megosztva: a magyar btk. és Horvátországban az ausztriai büntető törvény területére s ebből a legképtelenebb állapot áll elő, így pl. a magyarországi községi illetőségű magyar honos a magyar btk. szerint indifferens cselekményeknek Horvát-Szlavonországgal történt elkövetése miatt a horvát bíróságok rendelkezésére bocsáttatik és legszűkebb értelemben vett hazájában nem találja azt a védelmet, melyet ugyanez az állam annak az idegen jövevénynek nyújt, ki saját honának jogrendje ellen vétve itt keres menedéket oly bűnvádi üldözés elől, amelynek a belföld törvényei szerint nincs helye.“

* Dr. Doleschall Alfréd: A honosság a büntetőjogban. Bpest 1901. 42.

Ezen megjegyzések után térjünk át tárgyunkra és mindenekelőtt vizsgáljuk a porosz közjegyzőség történeti hátterét.

Weissler szerint,* a régi germán jogban maguk az okiratok (brive, zeugknuss vagy kuntschaft) nem bizonyítottak, hanem csak a bizonyításra adtak jogot. Ha az okirat valódisága kétségbevonatott: az okirat birtokosa, írója és az okirati tanuk a valódiság kérdésében esküre bocsátandók. Ha a tanuk és az okiratíró elhaltak, akkor a valódiságot az okirattal bizonyító fél esküje bizonyítja. Ezen bizonyítási szabályokhoz a bíró kötve volt. A valódinak bizonyított vagy elismert okirat sem bizonyított, hanem csak jogot adott a bizonyító félnek, hogy tartalmát tanukkal vagy esküvel bizonyíthassa.

Az okirat bizonyító erejének szabályozására már a szász- és svábtükörben akadunk. Sőt a svábtükör az okiratot ajánlja, mert az okirat megmarad, ellenben a tanuk meghalnak. (. . . wan geziuge die sterbent, so belibent die briefe immer stete . . .) Az okiratnál azonban az elhalt tanu úgy számít, mint az élő, tehát a fél a megmaradt élő tanuval, — s ha a tanuk mind elhaltak, a saját esküjével bizonyít (. . . und hilfet ein toter geziuge als wol dir als ein lebendiger . . .). Így van ez a szásztükörben is, ahol szintén nem maga az okirat bizonyít (Wenn zwei um ein Lehn streiten, so entscheidet nicht etwa der Lehnbrief, sondern der Lehn herr muss vor Gericht kommen und aussagen). A „Lehn herr“ bíróság elé jön és eskü alatt vall. A perjog története szerint a cultura alacsony és magas fokán a szóbeliség, a középfokon az írásbeliség elve dominál.

A brandenburgi jogban a pecséttel ellátott okiratok szerepelnek. Az aláírást pótolja a pecsét. Itt tehát a pecsét valódisága körül folyik a vita. Ha az okirati pecsét valódisága elismerve, avagy bizonyítva lesz, az ilyen okirat tartalmával szemben az ellenfél már nem ajánlhat esküt, mert . . . dat were ok also mere meynede . . . tudniillik, das wäre auch so wie Meineid. „Mein“ a régi germán jogban annyi, mint jogtalan. Ha az okirat alaki valódiságát az ellenfél nem tagadja, úgy tartalmát az okirattal bizonyító fél esküvel bizonyítja. Tehát a régi brandenburgi jogban sem bizonyít az okirat, sem önmagában, sem önmaga által. Ez a jogelv még a XV. században is uralkodó.

* Weissler id. m. I. Altdeutscher Urkundenbeweis. 3—6.

A brandenburgi ősi jogban a köz- és magánokiratok jogi megkülönböztetése még nem mutatkozik. Egyes munkák szerint,* a régi jogban előforduló brandenburgi oppene brife közokiratokat jelentenek, Weissler szerint magánokiratokat is. De habár, a források alapján, Weissler a köz- és magánokiratok közti megkülönböztetést felderíteni nem tudja, bizonyos, hogy a régi brandenburgi jogban ilyen különbség már effective létezett. Jelesül ezen jogban a pecsét, s ezzel az okirat valódiságát az okirattal bizonyító fél ellenfele ellenbizonyítással, esküjével Ieronthatta. Birósági okirattal szemben ezt nem tehetette, mert kifogás esetén a bíróság az okiratot pecsételő bírót hallgatta ki, vajjon a pecsét az ő tudtával alkalmaztatott-e? S így a birósági okirat alaki valódisága nem esküvel, hanem az azt pecsételő bíró vallomásával állapított meg.

A régi brandenburgi jogban** a pecsét az okirat érvényességi kelléke, mely nélkül az a perben nem használható. Innen van, hogy ezen okiratokon az aláírás gyakran hiányzik, de a pecsét soha. Szabály szerint csak az egyik fél pecsétel, a másik fél az ellenfelének átadott példányon használja a pecsétet. Az okirat tehát nem a birtokos, hanem csak az ellenfél pecsétjével van ellátva. A pecsét használati joga nem valamely kiváltságos osztályelőjog, megilleti az a nem nemeseket is.

A városi tanácsnak átadott okiratokra, főként a végrendeletekre, a tanuk mellőzésével, a város pecsétje alkalmaztatott, de ezáltal az okirat közokirati jelentőségre és erőre nem emelkedett, a fél az okiratban, a városi tanácsra nem mint helyi hatóságra vagy corporatoria, hanem csak mint tanuk csoportjára hivatkozott. (Des to fürderer orkunde wne de mererer bekanntnisse hebbe ich desse nabescrevenen Radherren . . .) A városi tanács az okirat átadása, vagy átvétele alkalmával az ügyfél, leginkább a végrendelező ügyleti cselekvőképességét vizsgálta meg (. . . jedoch van der gnade gades vornufftych, redelich vne de klock van syme . . .) és az okiratot, a tartalom rövid megjelölésével, a városi könyvbe iktatta. Később, habár csak szórványosan, akadunk olyan, a helyi hatóságok által kiállított bizonyítványokra (Zeugnisse), melyekben magánfelek magánjogi ügyletei tanusítottat-

* Kühns Geschichte der Gerichtsverfassung und des Prozesses in der Mark Brandenburg. Berlin, 1865. 2. 516.

** Weissler: id. m. II. Altbrandenburgisches Urkundwesen. 6—12.

nak, de ezek sem közokiratok, hanem csak magánokiratok, sőt akadunk végrehajtható magánokiratra is (l. Weissler id. m. 11.).

Idők folyamán az a gyakorlat képződött, hogy egyes magánjogi ügyletek, kiváltképen az ingatlanokra vonatkozók, az illetékes város, apát, püspök, főúr, markgraf, vagy fejedelem jóváhagyására szorultak. Ezen körülményből kezdett kialakulni az okirat közokirati jellege és a notarius közhitelessége.* A jóváhagyásra hivatott tényezőnek, nevezetesen az apát-, püspök-, markgraf- vagy a fejedelemnek mindenkor megvolt a maga notarius, mely állás eredete a longobardi és a frank királyok kabinet-titkáira (notarii) vezethető vissza. Ezek a notariusok okiratokat, de csak magánokiratokat készítettek. A reánk maradt germán okiratok többsége ezektől származik, amit a külalak és a nyelv hasonzerűsége bizonyít. Ezen magánokiratokon nem a notarius, hanem a fél pecsétje alkalmaztatott. A notarius, leggyakrabban csak az ügyleti tanuk közt szerepel, így Riedl** 1230-ból közöl egy okiratot, amelyen Petrus notarius Brandenburgensis neve a tanuk nevei közt olvasható. Ugyan ő közöl egy, 1346-ból származó berlini okiratot, amelyiken a városi notarius, a notarius civitatis szerepel. Ezen notariusok buzgó okiratolása folytán az okiratolás művészetté fejlődik, s az ars dictandi a szép és classicus okiratolást jelenti. A XIII. században iratminták jelennek meg, kiváló a summa pro-sarum dictaminis nevezetű, s aki művészién okiratol, az perfectus notarius. Az okiratok közt levelek (missiles), bizonyítványok (testimoniales), meghatalmazások, nyugták, szerződések fordulnak elő. Ezek és azután az instrumenta publica, conscriptiones actorum iudicii, conscripciones testium et alia hiis similia, — a notarius ügyletei. Que omnia per manum publicam fieri consueverunt . . . Manus publica: közjegyzőség, újabb értelemben.

A tulajdonképeni közjegyzőség, vagyis a közhitelű tanusítási jog s így a közokirat jogalapja — Weissler szerint — a canonjogban található és pedig a következő, 1166-ból származó rendelkezésben: Scripta vero authentica, si testes inscripti decesserint (nisi per manum publicam facta fuerint, ita quod appareant publica, aut authenticum sigillum habuerint, per quod possint probari) non videntur nobis alicujus firmitatis robur habere.

* Weissler id. m. III. Auftreten des Notariats 12—22.

** Riedl Novus Codex diplomaticus Brandenburgensis.

A közokirat képződése azonban a germán jogrendszerben nagyon lassú. A germánok jogrendszerében nincsenek máriól-holnapra gyökeres változásokat előidéző forradalmak. A germán jogfejlődés sem nem kapkodó, sem nem felforgató, igaz, nincs benne a gall szellem tüneményes szárnyalása, de nincs benne annak hiszterikus szeszélye sem, mely ma ledönti a bálványokat, hogy holnap még hamisabb bálványokat emeljen, a germán jogfejlődés inkább javít, mint rombol, inkább épít, mint teremt. E véleményünkben Weissler munkája csak megerősít.

Az okiratolás terén a *manus publica* és a *sigillum authenticum* kezd előtérbe lépni, de nem valamely új és specialis jogszabály erejénél fogva, ilyet Weissler munkájában, de másutt is hiába keresnénk, tehát nem külső okból jut valamely különös új erőhöz, hatályhoz, vagy új jogi következményhez, nem keletkezik új jogelv, nem létesül új legalis rendelkezés, amely ezen okiratfajnak egyszerre teljes bizonyítóerőt és közhitelességet nyújtana, hanem külső beavatkozás és segítség nélkül önmagából, saját benső erejéből, mondjuk becsületéből emelkedik közokirati tekintélyre. Természetes, hogy ez az emelkedés, mint minden ilyen természetű emelkedés, lassú és küzdelmes, ámde a nemes pálmafa a terméketlen, kopár sivatagban is, belülről fejlődik kifelé.

Láttuk, hogy a svábtükör jogelve szerint, nem maga az okirat bizonyít, hanem az okirati tanuk, ámde az elhalt tanu úgy számítván mint az élő (. . . und hilfet ein toter geziuge als wol dir als ein lebendiger . . .), ha a tanuk mind elhaltak, az okirattal bizonyító fél az okirat alaki és tartalmi valódiságát esküjével bizonyítja. A *publica manus* és az *authenticum sigillum*, természetesen szintén osztozott ezen általános, minden okiratot megillető perjogi hatásban, ámde kiválósága, szabatos formája, erkölcsi ereje és megbízhatósága által köztekintélyre emelkedett, s habár ezen emelkedése folytán nem szerzett ugyan egyszerre új bizonyító erőt, vagy új jogi hatást, mindazonáltal míg ez az okiratfaj megtartotta a svábtükörbeli erőt, addig a vele szemben álló többi, mondjuk magánokiratok, elvesztették azt. Utóbbiak tehát csak annyi bizonyító erővel bírnak, amennyit a tanuvallomásokból meríthetnek, következésképpen ha az okirati tanuk elhaltak, az okirat, mint bizonyító eszköz, teljesen értéktelenné vált, úgy hogy ezáltal a két okiratfaj jogi megkülönböztetése tényleg megtörtént és most már fokozatosan nagyobbodik. A *manus publica* és a *sigillum authenticum* bizo-

nyító ereje lépésről-lépésre folytonosan emelkedik és tartalmuk, valamint alakjuk mellett, a valódiság vélelme folyton képződik és erősödik, úgy hogy a germán jogrendszerben egy új bizonyítási eszköz, a közokirat alakul, mely a maga alaki és tartalmi valódiságát önmaga által, önmagából bizonyítja. Ezzel a germán *conservativismus*, mely azt tartotta, hogy csak az élő szó, a tanu vagy eskü bizonyíthat, s mely azt hirdette, hogy az állati bőrnek (*Thierfell*) hitelt adni: *miraculosa probatio et supra jus naturale volna*, — ezzel ez a *conservativismus* megtört.

A közokirat bizonyító erejével parallel emelkedik a közjegyzői foglalkozás is. A magánirnokból közhitelességű *factor* lesz. A közjegyzőt a pápa vagy a császár nevezi ki, mert *juri contravenire nemini licet nisi principi*. S a kinevezett jogosult: *conscribere Instrumenta tam publica quam privata, ultimas voluntates et quacunque judiciorum acta*. A közjegyző: *publicus imperiali*, vagy *apostolica auctoritate notarius*. S az investitura a toll és téntatartó *symbolum*ával történik, mely alkalommal a császárnak hűségi esküt tesz. A kinevezési okmányban* a közjegyzőség (*tabellionatus*) mint igazságosság lesz felfogva, mellyel a kinevezett fölruházatik. 1308-ban VII. Henrik császár megkoronáztatását már közjegyző közjegyzői okiratban tanúsítja.

Magánjogi téren azonban a pecsétes magánokiratok még mindig dominálnak, de mivel ezek, a dolog természete szerint, csak a pecsétet alkalmazó ügyfelek ügyleti akaratkijelentéseit tartalmazhatták, a tények, cselekmények és körülmények tanúsítása a közjegyző ügykörébe megy át és az *instrumentum publicum*, *manus publica* közhitelű bizonyítványt jelent, melyben tények, kijelentések közhitelességgel vannak igazolva. In *publicam formam redigere* annyit jelent, mint közjegyzőileg kiállítani vagy tanúsítani valamit.

Maga a közjegyzői foglalkozás ezen korszakban is — a *reformatio* előtt — nem önálló, hanem más, leginkább egyházi hivattal összekötött mellékfoglalkozás volt, ilyen közjegyző pl. 1326-ban *Ludovicus de Sundis, clericus Swerinensis diocesis, publicus auctoritate Imperiali notarius*.

A közjegyző ügykörébe a másolatok hitelesítése is tartozott, habár ennél a *processus*nál a közjegyzőnek csak alárendelt hatásköre volt, minthogy ugyanis a perben csak pecsételt, sértetlen

* Moser Jakab János: *Teutschen Staatsrecht* (1752-ből) 411. 1.

okiratnak volt perjogi ereje, ennél fogva mindenekelőtt az eredeti pecsét valódiságát és az eredeti okirat aggálytalan voltát (non cancellatas, non abollitas, non abrasas) kellett megállapítani, ami birói functio volt és decretum-mal történt, s azután következett a közjegyzői functio, amikor tudniillik a bíró az aggálytalanak declarált okiratot, a közjegyző által (per publicam personam) lemásoltatta és hitelesítette, kinek tevékenysége akként lesz meghatározva mint copiare, exemplare, transsumere, in publicam formam redigere.

Névalírás hitelesítése nem igen fordulhatott elő, mert az okira aláírás helyett pecsét alkalmaztatott, s Riedl gyűjteményében* találunk is egy, 1382-ből származó okiratot, amelyen a pecsét hitelesítve van.

A reformatio** a német közjegyzőség fejlődésében nagy fordulópontot jelez. A tudomány közkinccsé, a közjegyzői foglalkozás világivá lesz. Az 1512-iki Reichs-Notariats-Ordnung legislativ uton, rendszeresen szabályozza és szervezi a közjegyzőséget, meghatározza hatáskörét, mely kézbesítések tanusítására, birósági jkvek szerkesztésére, perbeli meghatalmazások kiállítására és jogügyletek okiratolására terjed ki. A közjegyzői okiratok sorából a per vitelére szóló meghatalmazás és a végrendelet emelkedik ki, mely jogügyletekkel a Reichs-Notariats-Ordnung külön fejezetekben foglalkozik. Rotschitz*** tanítása szerint, a per vitelére szóló meghatalmazás három módon adható: közjegyzői okiratban, pecsétes magánokiratban és bíróság előtti előszóval. Az 1658-iki Prozess-Verordnung szerint azonban már csak két alakban adható: aláírt okiratban, vagy sub sigillo publico, amely szabályozás folytán a per vitelére szóló meghatalmazás quasi közjegyzői kényszer alá jutott.

A végrendeletekről és ezek alakosságairól a R. N. O. kimerítően intézkedik, egyes rendelkezései még ma is tételes jogszabály erejével bírnak, s ezekről, mint speciális közjegyzői okiratokról, külön fejezetben disponál.

Az ingatlanokra vonatkozó jogügyleteket azonban a birói hatáskörbe utalja, amennyiben azok elfogadását, érvényesítését a birói elismeréshez, jóváhagyáshoz köti, ami a zálogjogot consti-

* Riedl id. m. 3. 89.

** Weissler id. m. IV. Seit der Reformation. 22—32.

*** Rotschitz: Processus juris 1565. 10. 1.

tuáló ügyleteknél is evidens, mert ezeknél a közjegyző quasi publica tanusításai, a birói publice confecta alatt állanak. A zálogjognál érvényre vergődik azon elv, hogy ez csak nyilvánkönyvi bejegyzés által lesz létezővé, s a bejegyzéshez az adós bíróság előtti kijelentése szükséges, ennél fogva ha ez csak okiratban történt, az adóst bíróság elé idézik, elmaradása esetén pedig a bejegyzést in contumaciam teljesítik.

A R. N. O. 3. §-a a közjegyzői okiratok fölvételéről szól, eszerint a jogügylet jkvben veendő föl, ebből készül a fél részére kiadandó instrumentum. Minden ügyletnél tanuk alkalmazandók. Ügyfelek aláírása mellőzhető. Ez a forma a Codex Fridericianus-ba is jutott.

A közjegyzői okiratok bizonyító erejét a R. N. O. nem érinti, nyilván azért, mert ez, már az akkori bizonyítási rendszerben is, a jogok biztosítása és bizonyítása szempontjából részint tételes jogszabály, részint jogszokás által kellőképpen meg volt határozva, s így a közjegyzői okiratba vetett bizalom további erősítésére szükség nem forgott fenn.

A szász perjogban azonban, az ősi bizonyítási elv hatása alatt, más rendelkezés dominál, itt tudniillik a magánokirat valódisága ellenbizonyítással, és pedig az ellenfél esküjével lerontható. Nem így a közokiratnál, mellyel szemben egyedül az eskü nem érvényesülhetett, hanem kifogás esetén ex offo az ügyleti tanuk és a közjegyző kihallgatása következett, s ha ezek elhaltak: az okirat valódinak volt tekintendő, tehát a valódiságot ez esetben önönmaga által bizonyította, vagyis az 1541-iki Prozess-Praktika szerint: . . . denn sogleich die gezeugen vnd auch der offenbare Notarius gestorben weren, dennoch thut das instrument am jm selbst eine volkomene beweisunge. Aber wo es bey leben des offen Notarien in einen zweifel gestellet würde, ob der offenbar schreiber darinne geschriben das instrument gemacht oder nicht, so müste er fürgestellt und befraget werden, darinne würde seiner schlechten (schlichten) aussage geglaubet.“ Tehát nem eskü alatt vallott, hanem csak egyszerűen nyilatkozott. Ezen jogelv szivósan érvényesült, sőt némileg még ma is érvényesül (und noch heute (vgl. Kap. 43. Nr. 1. 2.) nicht ganz verschwunden ist. Weissler id. m. 27.)

A közokirat, már e korban is, főképp közjegyzői okiratot jelent, s a birósági tárgyalási jkvek közhitelessége a közjegyző-

ségből vezettetik le, nem megfordítva: . . . denn der wirdet eigentlich für einen offenbaren schreiber geachtet, der aus krafft einer gewonheit oder statut der Stadt zu schreiben die gerichtshandel gewelet wirdet.

Az állameszme erősödésével és terjedésével a helyi önkormányzat, mely Poroszországban épen úgy, mint Franciaországban, sohasem volt oly erős, mint nálunk vagy Angliában, háttérbe szorul, a particularis feladatok állami feladatokká lesznek, melyek teljesítése és ellátása állami tisztviselőkre megy át, s a jogi szervezetek, intézmények homogén, állami szervezetet öltenek s Nagy Frigyes államának körvonalai már feltűnedeznek.

Ezen általános átalakulási processusnál a helyi önkormányzat a közjegyzői terrénnumot is elvesztette és a közjegyzőség mint állami hivatal „ampt“, sőt mint „Gewalt“ jelentkezik és a közjegyző mint servus publicus lép előtérbe, kinek hivatali kötelessége: igazságot mondani és gondozni „jres ampts: als die Wahrheit zu sagen, zu pflegen“, — sőt úgy tekintik, mint aki jurisdictiont gyakorol (jurisdictionem ab Imperatore sibi concessam) ami nyilván téves s a jurisdictio római fogalmával (L. 5. § 1. Dig. de off. ej. 1. 21.) ellenkezik.

(Befejező czikk következik.)

Felsőbirósági határozatok.

A közjegyzői gyakorlatot érdeklő jogesetek.

1. Az oldalági örökösnek az örökgyó hátrahagyott özvegyével szemben csak abban az esetben van kereseti joga a gyermektelenül elhalt örökgyónak ránézve nem kedvező halálesetre szóló rendelkezését megtámadni, ha kimutatja, hogy a hagyatékban ági, vagyis olyan érték van, mely a vele és az örökgyóval közös törzstől hárult az örökgyóra s ekként neki arra halálesetre szóló rendelkezés nemléte s illetve félretétele esetében törvényes örökösödési joga van. Olyan esetben, midőn a családi kapcsolat és az ági érték okiratilag nem igazolható, nincs kizárva annak a lehetősége, hogy ezek a tények tanuk vallomásával bizonyíttassanak. (Curia 1915. aug. 31. 2617/1915. sz.)

*

2. A végrendelet érvénytelenítése iránt folyamatba tett perben az összes érdekelteket perbe vonni nem szükséges és annak, hogy egyik vagy másik örökös vagy hagyományos perbe nem vonatott, csak az a következménye, hogy a megtámadott végrendelet a perbe nem vontra nézve érvényesnek tekintendő. (Curia 1915. aug. 31. 1948/1915. sz.)

*

3. Az örökgyónak első feleségével közösen tett végrendelete az örökgyó második feleségét özvegyi jogának törvényes mértékétől meg nem foszthatja. (Curia 1915. szept. 14. 2787/1915. sz.)

*

4. A kötelesrész követelésével ok nélkül hosszú ideig késedelmeskedő fél kamatot csak a kereset beadásától követelhet. (Curia 1915. szept. 1. 2522/1915. sz.)

*

5. A közös végrendelet egyoldalú visszavonhatatlansága és az élők közötti szabad rendelkezési jogról való lemondás, ha magában a közös végrendeletben kifejezetten benne nem foglaltatik is, a fennforgó körülményekből, esetleg abból a körülményből is megállapítható, hogy a túlélő házastárs a közös végrendeletben részére biztosított előnyt elfogadta, — azonban ehhez szükséges, hogy a közös végrendelettel biztosított előny legalább is oly jelentőségű vagy nagyobb legyen annál, mely a túlélő házastársat a végrendeleti intézkedés nélkül is megillette volna. A közös végrendeletből esetleg folyó rendelkezési korlátozás csak a viszonyos rendelkezések tekintetében áll be. (Nagyvárad tábla 1915. okt. 7. 1841/1915. sz.)

*

6. A végrendelet érvényessége rendszerint a keresetlevélben felhozott jogalapon bírálendő meg, a per folyamán felhozott új érvénytelenségi ok csak abban az esetben vehető figyelembe, ha igazoltatik, hogy annak létezéséről felperesnek a kereset indításakor tudomása nem volt, s ez okból azt keresetlevelében nem érvényesíthette. (Curia 1915. november 10. 5114. sz.)

*

7. A keresethez D. alatt másolatban mellékelt, nem kifogásolt okirat tartalmából kétségtelen, hogy E. Simon 1901. évi december hó 17-én öt tanu jelenlétében önállóan, vagyis nejének

közreműködése nélkül végrendekezett. Ez a végrendelet azáltal, hogy azt az öröknyagó és a végrendeleti tanuk aláírták, végleges befejezést nyert, amiből önként következik, hogy a bár ugyanerre az okiratra ugyanazon a napon és ugyanazon tanuk jelenlétében a neje S. Mária által reávezetett nyilatkozat, amelynek értelmében kijelenti és elrendeli, hogy a férje E. Simon által akotott végrendelet 3. pontjában foglaltak megtartassanak, vagyis hogy mindkettőjük halála után maradt összes ingó és ingatlan vagyonuk fele részben férje E. Simon rokonaira, felerészben pedig az ő rokonaira szálljanak, — önálló végrendeletet képez; és minthogy eszerint a D. alatti okiratba foglalt halálesetre szóló rendelkezések sem közös végrendeletnek, sem örökösödési szerződésnek nem minősülnek, ennél fogva a végrendeletek visszavonhatásának jogszabályából kifolyóan nem képezheti vita tárgyát, hogy az utóbb elhalt E. Simonné újból férjezett E. Mátyásné S. Mária az általa alkotott végrendelettől eltérően az E. Simon által alkotott végrendeletre való tekintet nélkül újból végrendekezni jogosított volt. (Curia 1915. okt. 12. 3076/1915. sz.)

*

8. Az 1840 : VIII. t.-cz. 18. §-a és az annak alapján kifejlődött birói gyakorlat szerint a volt jobbágy második feleségének özvegyi joga nem terjed ki a saját házasságának tartama alatt származott szerzeménynek a hagyatékhoz tartozó felére, nem pedig azért, mert annak másik felét közszerzemény czimén ugyis megkapja. (Curia 1915. szept. 21. 2557/1915.)

*

9. A nagyszülő, aki kiskoru unokájának eltartására köteles, a tartásdíj fizetése elől nem menekülhet azáltal, hogy az anyai gondozás alatt álló kiskorunak természetben eltartására késznek nyilatkozik (Curia 1915. szept. 9. 5488/1915. sz.)

*

10. A törvénytelen gyermek anyja és természetes atyja közt létrejött megegyezés a gyermeknek az atyjával szemben támasztható igényét meg nem szünteti, ha a gyámhatóság az egyezséget a kiskoru gyermek érdekében jóvá nem hagyta. (Budapesti kir. tábla 1915. márcz. 15. 1236/1914. G. sz.)

*

11. Kétségtelen, hogy valamely ingatlan terület és a rajta levő épület, mint a teleknek alkatrésze, külön-külön tulajdon vagy a dolgot terhelő jog tárgya rendszerint nem lehet, amiből következik, hogy az ingatlan terület átruházásával ellenkező kikötés hiányában, a rajta levő épület is átruházottnak tekintendő; s így magából abból a körülményből, hogy valamely ingatlan átruházását tárgyazó szerződésben az átruházott területen levő épület tekintetében külön rendelkezés nincs, nem is lehet jogszerűen következtetni arra, hogy az épület az átruházó tulajdonában maradt vissza. Ugyancsak kétségtelen az is, hogy valamely ingatlan kisajátítás által a kisajátító az ingatlan területet tulajdonul megszerzvéen, ellenkező kikötés hiányában őt illetik a dolognak hasznai, tehát az ingatlan terület alkorórészét tevő épületek jövedelme is. (Budapesti tábla 1915. november 19. 4662.)

*

12. Az életjáradék célja az annak élvezetére jogosult megélhetésének biztosítása lévén, annak hosszú időre visszamenőleg való követelésével az életjáradéknak indokolatlan halmozása ép oly kevéssé foghat helyt, mint az életjáradék kiszolgáltatására kötelezettnek a fentebb jelzett cél által nem indokolható aránytalan gazdasági megterhelhetése sem.

Ezért és mert a felperes nem igazolt semminő olyan körülményt, mely a kereset megindításában őt akképen akadályozta, hogy emiatt a késedelem hátrányos következményei alól mentesülne: a kereset indítását megelőző hat évre utólag a járadék meg nem ítéltető; miért is e részben mindkét alsóbíróság ítéletének megváltoztatása mellett felperes a rendelkező rész szerint keresetének eme részével elutasított. (Curia 1915. szept. 7. 753/1915. sz.)

*

13. A kereset alapjául szolgáló okiratban foglalt ezzel a kitéttel: „5000“, „ötezer“, a fizetendő pénzösszeg nincs határozottan megjelölve, mert a pénznem és a pénzegység, melyre az 5000-es szám vonatkozik, nincs meghatározva; ebből az okirattól tehát a V. T. 3. §-a 2. pontjában előirt lényeges váltói kellék hiánya miatt a V. T. 6. §-a értelmében váltójogi kötelezettség nem származik. (Curia 1915. aug. 535/915. sz.)

*

14. A bíróság elrendelte a tulajdonjog előjegyzését oly házassági szerződés alapján, amely szerint az esetre, ha a szerződő

felek a házasság együttesét bármely okból megszakítják, a férj által nejeinek ajándékozott összes ingatlan jutalékok a férj tulajdonába visszaadandók, minthogy emellett az együttes megszakítása is ki lett mutatva. (Curia 1915. szept. 7. 726/1915. sz.)

Adó- és illetékügyek.

(A m. kir. közigazgatási bíróság pénzügyi osztályának határozatai.)

15. A katonai nősülési szabályzat szerint, az álláshoz illő életmód javítására szolgáló óvadékot nem a házasság időtartamára, vagy valamely házastárs haláláig, hanem az óvadéki kötelék tartamára kell lekötötni és biztosítani.

Az óvadéki kötelék tartama azonban az említett nősülési szabályzat 23. §-a értelmében bizonytalan lévén, az évjáradék értékének megállapításánál az illetékszabályok 85–87. §-ai, melyekre az illetéki díjjegyzék 57. tételében hivatkozás történik, melyek azonban csak arra az esetre rendelkeznek, ha az évjáradék életfogytig, vagy 10 évnél hosszabb vagy rövidebb, de meghatározott időre van kikötve, — nem alkalmazhatók, — hanem az illeték alapját a visszatérő szolgáltatások értékeléséről rendelkező 61. § alapján kell meghatározni.

Ehhez képest az illeték alapjául, az évi szolgáltatás háromszoros összege lévén alapul veendő; az ajándékozási és bejegyzési illetéket 4800 K 1³⁰/₀-ában és 7¹⁰/₀-ában, vagyis 94 K 60 f-ben kellett megállapítani.

Minthogy pedig az illetékszabályok 95. §-ának 3. pontja értelmében az ajándékozási illetéket a megajándékozott köteles fizetni, — az ajándékozót pedig az illetékért az illetékszabályok 97. §-ának 3. pontja értelmében csak kezesség terheli, — miután az ajándékozási illetéknek a megajándékozottaktól leendő beszédese még meg sem kíséreltetett, a 62 K 40 f. ajándékozási illeték megfizetése alól a panaszost ezidőszert fel kellett menteni. (14,054/1915. P. sz.)

*

16. A könyvkivonat akkor sem esik II. fokozatu illeték alá, ha annak alapján zálogjog-előjegyzést kérnek is. (16,949/1915. P. sz.)

Közlemények.

A kolozsvári kir. közjegyzői kamara m. évi november hó 13-án tartotta meg dr. *Gidófalvy István* kolozsvári kir. közjegyző elnöklete alatt rendes évi közgyűlését. A kamara néhai elnöke Dorgó Albert nevére 1000 korona összegű alapítványt tett. A kamara területén 40 év óta működő Zágoni Gábor nagyszabesi, Benedek János sepsiszentgyörgyi és Dregán János szászsebesi kir. közjegyzők érdemeiről a jegyzőkönyvben történt megemlékezés. A megejtett választásokon megválasztottak: elnökké dr. *Gidófalvy István* kolozsvári; választmányi rendes tagokká: *Zágoni Gábor* (tisztelőbeli elnök), *Schilling Ottó* (alelnök), dr. *Árkosy Gyula* (titkár) és dr. *Horváth Kálmán*; választmányi póttagokká: dr. *Geley József* és dr. *Csiki László*; fegyelmi bírósági rendes tagokká: *Zágoni Gábor* és *Schilling Ottó*; fegyelmi bírósági póttagokká: dr. *Gidófalvy István* és dr. *Horváth Károly* kir. közjegyzők.

*

A Magyarországi Kir. Közjegyzők Országos Egyletének központi bizottsága m. évi november hó 30-án tartott ülésén a III. kib. hadikölcsönre ismét 5000 koronát jegyzett. Ezenkívül tagfelvételek és segélyezési ügyek intéztettek el.

*

Statisztika. 1914. év végén a közjegyzőségek száma 310, a kir. közjegyzők száma 306, a betöltetlen állások száma 4 volt. Az 1915. év folyamán 1 új állás szervezetett (Nyirbátor) és megürült 24 állás, és pedig elhalálozás által 15, lemondás folytán 1, elmozdítással 1 és áthelyezés útján 7. Betöltendő volt tehát összesen 29 közjegyzőség. Kineveztetett 14 új közjegyző, és pedig 5 közjegyzőhelyettes (Nagybánya, Dicsőszentmárton, Késmárk, Kevevára és Szilágycseh) és 9 ügyvéd (Nagysomkut, Besztercze, Mohács, Nyirbátor, Kassa, Abádszalók, Derecske, Vinga és Técső). Áthelyezéssel töltetett be 7 állás (Pécs, Kolozsvár, Budapest X., Gödöllő, Kula, Zenta és Nagybecskerek). Maradt eszerint az év végén betöltetlen 8 közjegyzőség (Nagyrocze, Borosjenő, Déva, Fiume, Kőrösbánya, Békés, Szatmárnémeti és Erzsébetfalva). Az 1915. év végén tehát a közjegyzőségek száma 311, a kir. közjegyzők száma 303 volt.

*

A kir. közjegyzők fordítási munkadíja. A hiteles fordítás munkadíja laponként 5 korona legyen. A fordítási munka magasabb díjazását indokolja az ehhez megkívántató nagyobb szellemi működés és mindkét nyelv sajtóságainak kellő fölismerése és érvényesítése. Jól fordítani nehezebb szellemi munka, mint az eredetit fogalmazni. Hozzájárul a nagy erkölcsi és vagyoni felelősség, mely a közjegyzőt terheli az okirat igazi értelmének hű visszaadásáért. A hű fordítás előfeltételei továbbá a kellő szakismeret, a jogi nyilatkozatoknak szabatos kifejezése és az eredeti okirat minden, akár lényeges, akár közbevetett vagy mellékes kifejezéseinek hibátlan föltüntetése. Az ilyenekre fölkészült és igénybe vett, magasabb műveltségű egyént tisztességesen kell honorálni. Tisztességes díjazás nélkül nem lehet a felelős közjegyzőtől sem követelni a fent ecsetelt nagyobb arányú szellemi munkát.

Ezeknél fogva az 1880. évi I. t.-cz. 11. § d), e) és f) pontjainak következő szövegezését kívánom:

d) fordításokért a hitelesítéssel együtt az írásdíjon fölül laponként 5 korona; a fordítás akként irandó, hogy minden lap legalább 25 sort tartalmazzon;

e) a közjegyző saját hitelesítési záradékának fordításáért 2 korona;

f) készfordítások hitelesítéseért minden lapért 2 korona.

Az 1888. évi 947/I. M. E. számú ministeri rendeletnek a kir. közjegyzők részére mérsékelt fordítási díjaknak megállapítására vonatkozó elavult része hatályon kívül helyezendő.

Ez a rendelet ugyanis ezelőtt 27 évvel jogpolitikai szempontból csak átmeneti időre hozatott, kétségtelenül abból a célból: hogy a magyar nyelvű okiratoknak a telekkönyvi hatóságnál való kötelező használata ne járjon jogsérelemmel és jelentékeny költséggel az akkori időben még nagy számban a közforgalomban volt más nyelvű okiratok birtokosaira nézve; vagyis: ez a rendelet a nemzetiségek megnyugtására, nyilvánvalóan csak ideiglenes intézkedésként létesült. De nem lehetett szándéka a kormánynak ezen csupán az átmeneti időre megállapított, nevetségesen csekély díjakat (inkább koldusalamizsnák ezek, t. i. 20 krajczár, 30 krajczár, 40 krajczár stb. laponként minden írásdíj nélkül) állandósítani, mert a szellemi munkának ilyen lebecsülését, semmibe vételét okos emberekről föltételezni sem lehet.

Úgy lesz az, hogy a kormányközegek egészen megfélemedtek erről a 27 év előtti rendeletről és a fiatalabb nemzedék talán nem is tud róla.

Hát legfőbb ideje ennek, hogy ez a jogpolitikai díjmérséklés kivégeztessék. Aki még a mai időben is, 27 évnek elmúltával, benyújt a magyar hatósághoz idegen nyelvű okiratokat, az ne részesüljön többé sem bélyegmentességben, sem más kedvezményben a szükséges fordítás megszerzése körül, hanem szerezzen magának a szabályszerű bélyegekkel ellátandó hiteles fordítást és fizesse meg ennek rendes díjait.

Ha pedig e szempontok mérlegelése után is még találkozánk valaki, aki a telekkönyvi használatra szánt fordításoknál a belföldi vagy külföldi ügyfelet altruistikus érzelemből olcsósági kedvezményben akarná részesíteni, annak figyelmét fölhívom még ezekre. Ha az állam jótékonyt vagy kedvezményt kíván nyújtani némely feleknek: úgy teheti ezt és tegye ezt a saját kockázatára, végeztesse az ilyen kivételes fordítást a saját fizetéses tisztviselőivel, akik úgylis csak fél napokon át tartván hivatalt, bőségesen reáérnek egy-egy ilyen fordítást a kincstár fűtött helyiségében, kincstári papíron és kincstári írógépen elkészíteni. És ne akarja az állam a mai drága életviszonyok között a kir. közjegyzőt, akinek ő nem ad sem fizetést, sem helyiséget, sem irodaátalányt, sem irnokot, sem írószereket, sem nyugdíjat, — arra kötelezni, hogy fizetetlen munkát teljesítsen. Ez ellenkezik az igazsággal és a mai kor fölvilágosodottságával.

(Beküldte: Dr. Ferch Ödön zsombolyai kir. közjegyző.)

*

A polgári törvénykönyv törvényjavaslatának tárgyalása a képviselőház külön bizottságában. A polgári törvénykönyv törvényjavaslatával a képviselőháznak erre a célra kiküldött ötven tagu külön bizottsága az 1914—1915. években foglalkozott. A háború okozta megszakítás ellenére a bizottság a reábizott feladatot befejezte, a törvényjavaslatot egész terjedelmében végigtárgyalta és jelentését a képviselőház elé terjesztette. A bizottság tárgyalásainak anyagát a m. kir. igazságügyminister könyvalakban is közzétette oly célból, hogy a hatóságok, az érdekeltségek, valamint a jogászközönség ezt a törvényjavaslatot legújabb alak-

jában is tanulmányozhassák és megalkotásának még hátralévő szakában is eredményesen közreműködhessenek.

„A polgári törvénykönyv törvényjavaslatának tárgyalása a képviselőház külön bizottságában“ című munka három kötetből áll. Az első kötet a törvényjavaslat általános tárgyalását közli, a második a részletes tárgyalás eredményeit feltüntető bizottsági jelentést tartalmazza, végül a harmadik kötet a törvényjavaslatnak a bizottság határozatai alapján átdolgozott szövegét foglalja magában.

A bizottsági szöveget tartalmazó harmadik kötetet a m. kir. igazságügyminister megküldte valamennyi bíróságnak és ügyésznek, még pedig annyi példányban, hogy az mindegyik bírónak és mindegyik ügyésznek külön rendelkezésére álljon.

Az említett munkának mindhárom kötete megjelent az Igazságügyi Javaslatok Tárában is mint a XV. évfolyam I., II. és III. külön száma.

A Magyar Jogászegylet magánjogi bizottsága a Ptk. javaslatának bizottsági szövegét sorozatos üléseken való tárgyalásra kitűzte és a tárgyalást 1915. decz. 4-én az öröklési joggal megkezdte. Dr. Szladits Károly igm. tanácsos előadó ismertette a törvényes öröklés köréből tárgyalásra kitűzött kérdéseket. A nagyérdekű előadásból a következőket emeljük ki:

A távolabbi rokoni csoportok öröklése kérdésében a Bsz. messzire megy, midőn a nagyszülői csoporton túl még három parentelában (szépszülei, dédszülei, ősszülei csoport) ismeri el a rokoni öröklést. Viszont nem helyesli előadó, hogy az ági öröklést a Bsz. a nagyszülői csoportnál elvágja, helyesnek tartaná, ha az ági öröklést egy parentelával feljebb tolnák, vagyis ezt a szépszülei csoportnak is megadnák. Az ági öröklés jogi szerkezete a Bsz. szerint a hagyomány, amint hogy más nem is lehet. Kérdés azonban, hogy a hagyomány megszerzésének és a hagyományos jogi helyzetének szabályai mennyiben legyenek alkalmazandók az ági öröklésre. Előadó ismertette a Bsz. újítását az ági vagyon értékszámítása kérdésében (Bsz. 1550. §). Lényeges változáson megy át az özvegyi jog jogi szerkezete. Míg az özvegyi jog ma a vagyon hasznélvezetének alakjában áll be, a Bsz. az özvegyi jogra az utóörökösödés szabályait terjeszti ki megfelelően és pedig úgy, mintha az özvegy a közvetlen egyenes örökös volna. Előadó rámutatott ennek a szabályozásnak előnyeire és hátrányaira. Hang-

súlyozta, hogy megfontolandó, helyes-e a mai szabályozást elejteni. Az özvegyi jog megszorítása kérdésében felvetette előadó azt az eszmét, nem kellene-e legalább részben az ági örökösnek is megadni a megszorítás kéréséhez való jogosultságot.

A Jogászegylet bizottsági tárgyalásával párhuzamosan az igazságügyministeriumban működő bizottság is tárgyalja a Bsz. örökjogi részét és figyelembe veszi a Jogászegylet vitájában felmerülő eszméket.

*

Az örökösödési eljárás tartamának megrövidítése. Azokban az esetekben, amelyekben a hagyaték leltározása hivatalból, vagyis a bíróság rendelkezésének bevárása nélkül foganatosítandó (T. 1894: XVI. t.-cz. 35. §; R. 43194/1895. I. M. sz. végr. rend. 34. §), a hagyaték leltározását az erre köteles közeg (községi jegyző, körjegyző stb.) a haláleset felvétele iránti teendők befejezésétől számított nyolcz nap alatt köteles megkezdeni (T. 38. §, R. 36. §); azokban az esetekben pedig, amelyekben a leltár a hagyatéki bíróság végzése alapján veendő fel (T. 35. §), e nyolcznapos határidő az ezt tárgyazó végzés vételétől számít (R. 36. §). Ugy látjuk, hogy a gyakorlat a hivatalból való leltározást alig ismeri, mert a leltározó közeg a leltározásnak hivatalból történendő eseteiben is bevárja a leltározást megrendelő birói végzést, egyfelől azért, mert lehetséges, hogy a hagyatéki bíróság a leltározást nem is reá, hanem közjegyzőre vagy végrehajtóra bizza (T. 37. §), másrészt azért, mert ha ingatlanok leltározandók, azok telekkönyvi kivonatait (szemle) a községi jegyző a telekkönyvi hatóságtól a bíróságnak térítvényül szolgáló végzése, illetve térítvénye nélkül el sem kérheti (R. 52. §). A leltározás megkezdésének időpontja tekintetében tehát in praxi az első eset is a második alá subsumálódott. Hogy ez kívánatos avagy megengedhető-e, azzal nem czélunk foglalkozni, de igenis czélunk kimutatni, hogy oly esetben, amikor ingatlan van a hagyatékban, a leltározás körüli, illetve azt megelőző eljárás lényegesen megrövidíthető és czélszerű volna, ha a gyakorlat e lépést is, illetve e lépést mindenestre megtenné 1. Vegyük fel azt az esetet, hogy pl. várpalotai örökhagyónak Várpalotán vannak ingatlanai. Ez esetben a hagyatéki bíróság (a veszprémi járásbíróság) elrendelvén a leltározást, a térítvényül is szolgáló leltározást rendelő végzést megküldi Várpalota község jegyzőjének. A községi jegyző a térítvényül szolgáló végzést ugyan-

azon járásbirósághoz, mint telekkönyvi hatósághoz küldi vissza a telekkönyvi kivonatok megküldése végett, mire a telekkönyvi hatóság elküldi a szemléket Várpalota község jegyzőjének. Ez utóbbi két mozzanat egészen feleslegesen nyújtja meg az eljárást legalább 8—10 nappal, de igen sokszor 2—3, sőt a községi jegyzők munkájának nagy torlódása esetén 3 héttel is, miként az a praxis emberei előtt ismeretes. Feleslegesen nyújtja meg, mert erre a községközi vándorlásra különösen ma, amióta a telekkönyvi hatóság és hagyatéki bíróság mindig coincidál (T. 6. § 1. bek., Ppé. 11. § 2. bek.), szükség nincs. Szerintünk ugyanis az volna az eljárás, hogy a községi jegyző köteles legyen az ingatlanokat a halálesetfelvételi ívben telekkönyvi betét, illetve telekjegyzőkönyvi szám szerint pontosan megjelölni. A halálesetfelvételi ív beérkezéssel, ha a bíróság az eljárást megindítja és illetve a leltározást elrendeli, maga a hagyatéki bíróság rövid úton beszerzi a telekkönyvi osztályból a szükséges szemléket s ezeket a leltározást elrendelő végzés kapcsán küldi meg a községi jegyzőnek. 2. Még késedelmesebb az eljárás a fennálló rendelet szerint akkor, ha pl. a várpalotai öröknyomnak más községben, pl. Szentgálon is van ingatlana. Ez esetben ugyanis a R. 35. §-ának 1. bekezdése értelmében a várpalotai jegyző csakis a leltározást megelőzőt hosszadalmas eljárás és a leltározás foganatosítása után keresi meg Szentgál község jegyzőjét, az pedig az előbb leírt módon szerzi meg a telekkönyvi szemléket ismét a veszprémi járásbiróságtól, mint telekkönyvi hatóságtól stb. Könnyen belátható, hogy ily esetben az indokolatlan késelem az előbbi pontban említett késelem kétszeresére nő. Szerintünk a hagyatéki bíróság közvetlenül és egyidőben keresse meg mindkét község jegyzőjét, mindkettőnek megküldvén a szükséges telekkönyvi kivonatokat. Az eljárás orvoslása tehát azon alapszik, hogy 1. a halálesetfelvevő községi közeg a mi gyakorlatunktól eltérőleg, a telekkönyvi betét, illetve telekjegyzőkönyvi szám szerint megjelöli az ingatlanokat; 2. a R. 52. §-tól eltérően, a telekkönyvi kivonatokat a hagyatéki bíróság a telekkönyvi osztálytól rövid úton szerzi meg és küldi el a leltározást foganatosító közegnek; 3. a R. 35. §-tól eltérően nem a községi jegyző keresi meg közvetlen megkereséssel az ugyanazon járásbíróság területén lévő más községi jegyzőt a leltározás iránt az általa foganatosított leltározás után, hanem a hagyatéki bíróság egyszerre mindkettőt, illetve valamennyit. (*Jogtudományi Közlöny.*)

*

A családi otthon védelmének intézményét („homestead exemption“) hosszú idő óta sürgetik nálunk. Tíz évvel ezelőtt megjelent dr. Dévai Ignácznak a családi otthonról szóló előadói tervezete, amelyet két évvel később az igazságügyminister a képviselőház elé terjesztett. A javaslat ellen, amelyet annak idején ezen lap hasábjain kimerítően ismertettünk, több kereskedelmi és iparkamara állást foglalt, viszont a homestead intézmény barátait úgy látszik nem elégítette ki eléggé a javaslat, amely ilyenformán csakhamar lekerült a napirendről. Amit a homestead theoretikus barátai nem tudtak elérni, az most részben a háború egyik csapásának enyhítésénél logikus folyományként, természetes megoldásként jelentkezik, megvalósítja a háború. A képviselőház elé terjesztett egyik igazságügyministeri javaslatnak szakaszában megtaláljuk a családi otthon védelmének a homestead exemption-nek az ellenség által sujtott vidékek lakói javára való törvénybe iktatását. „A hadműveletek folytán elpusztult vagy megrongált községekben azokra a belsősegekre nézve, amelyeken állami vagy társadalmi segélylyel emeltek épületeket, továbbá azokra a többi telekkönyvi részletekre nézve is, amelyek ilyen belsősegekkel a jelen törvény életbelépte idejében egy telekkönyvi jószágtestet alkotnak, a ministerium rendelettel legfeljebb tíz évre terjedő elidegenítési és terhelési tilalmat állapíthat meg és ugyanerre az időre végrehajtás alá vonásukat is korlátozhatja.“ Ezeknek az otthonoknak a legmesszebbmenő határig való védelmét mindnyájan szükségesnek és természetesnek tartjuk. A háború által sujtott szerencsétlen honpolgáraink újra felépített otthonának védelme az ország becsületbeli kötelessége.

*

A budapesti kir. törvényszék a hadikölcsönről. Egy nagy hagyatéki ügyben az egyik fél kifogásolta, hogy a hagyatéki jövedelem egy részét hadikölcsönbe fektették. Felfolyamodás folytán, a budapesti kir. törvényszék (21. P.) felebbezési tanácsa határozatának indokolásában a következő kijelentést tette: . . . a túlnyomólag hagyatéki jövedelmet és nem állagvagyonot képező készpénzösszegeknek hadikölcsönjegyzésre való fordítása sem a nagyértékű és jövedelmezőségi hagyatéki vagyon állagát, sem pedig a szükséges gazdasági üzem folytatását, sőt fejlesztését sem veszélyezteti s emellett a hadikölcsönjegyzés, mint nem tőzsdei

árfolyamesélyekre alapított művelet, hanem a fennforgó körülmények között bankszerű készpénzbefektetésre legelőnyösebbnek mutatkozó alkalom, semmiesetre sem tekinthető kockázatos pénzügyi vállalkozásnak. (1915. évi november hó 20-án 6926/1915.)

*

A háborús segélyeknek a végrehajtás alóli mentessége. Azok a segélyek, amelyeket a háború idejében katonai szolgálatot teljesítő személyek vagy hozzátartozóik, vagy a háború okából mások közpénztártól, intézettől, társaságtól vagy egyesektől kapnak — amennyiben külön jogszabály másként nem rendelkezik — a végrehajtás alól ki vannak véve és ennél fogva még a végrehajtást szenvedőnek beleegyezésével sem foglalhatók le. (M. kir. Ministerium 1915. decz. 14-én kelt 4427/1915. M. E. számú rendelete.)

*

A hadseregszállítások illetéke. Az országgyűlés által elfogadott indemnitási javaslat 14. §-ában kimondja, hogy a katonai (hadsereg, haditengerészet és honvédség) hatóságokkal létrejött szállítási, építkezési, fuvarozási és egyéb vállalkozási megállapodások után, a szerződési II. vagy III. fokozat szerinti illetéket az 1881. évi XXVI. t.-cz. 10. §-ában szabályozott módon, az esetben is le kell róni, ha a jogügylet levélbe foglaltatik, vagy arról okirat nem állítatik ki. Katonai hatóságoknak tekintendők e rendelkezések alkalmazása szempontjából a cs. és kir. katonai és haditengerészeti, továbbá a m. kir. honvédparancsnokságok, csapatok, intézetek és egyéb hivatalok. Ez a rendelkezés alkalmazandó az 1914. augusztus 1. óta létrejött valamennyi ilyen megállapodásra is, amennyiben az azokon alapuló követelések kiegyenlítése már a jelen törvény hatálybalépte után történik. A már lerótt szerződési illetékek visszakövetelésére nem állapít meg igényt az a körülmény, hogy az 1914. augusztus 1. után, de még a jelen törvény hatálybalépte előtt létrejött megállapodás okiratba nem foglaltatott.

*

Személyi hírek. *Velsz Emil* erzsébetfalvai kir. közjegyző elhalálozott. — *Dr. Dömötör Sándor* kecskeméti kir. közjegyző-helyettes Szilágycsehre kir. közjegyzővé kinevezetett.

KIR. KÖZJEGYZŐK KÖZLÖNYE

Folyóirat a perenkivüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára.

ELŐFIZETÉSI ÁR: Egész évre . . 12 kor. Félévre . . . 7 „	Felelős szerkesztő: Dr. HOLITSCHER SZIGFRID budapesti kir. közjegyző.	Szerkesztőség és kiadó- == hivatal == Budapest, VI, Andrásy-út 1.
--	---	---

Tartalom. A magyar közjegyzői intézmény története. — A porosz ügyvédközjegyzőség. — Közjegyzői díjak és az örökösödési illeték. — Felsőbirósági határozatok. — Közlemények.

A magyar közjegyzői intézmény (1874 : XXXV. és 1886 : VII. törvénycikkek) története.

Irta: **Rupp Zsigmond**, budapesti kir. közjegyző.

(Folytatás.)

Csemeghy Károly (kényszerellenes) beszédét terjedelmesen véljük közlendőnek.

Ő, amint első beszédében is kifejtette, a kényszer behozatalának vagy mellőzésének kérdését nem elvi, hanem *célszerűségi kérdésnek* tekinti, szerinte ugyanis, ha megvannak a *szükséges előfeltételek*, akkor a *kényszer behozatala igen hasznos*, ellenkező esetben ártalmassá válhatik. Az ilyen célszerűségi kérdés pedig a priori nem ítélhető meg akként, hogy biztosan meg lehessen állapítani, vajjon az miféle következményeket von majd maga után.

Steiger képviselővel szemben, aki szólnak szájába adja azt az állítást: hogy „Magyarországon nincs elég képzett ember,” azt